

4 mei Lezing

Door Cees Stolk, Dorpshuis 't Trefpunt, Nieuwolda, 4 mei 2022.

Op 1 februari 1942, nu 80 jaar geleden, verzucht Derk Grimmenga, wonend aan Hoofdstraat 90 in Nieuwolda, in zijn dagboek:

“Heel veel leed heeft ons volk den laatsten tijd moeten dragen en ook is er veel bloed gevloeid doch indien er na afloop van deze oorlog een wereld kon worden opgebouwd waarin het uit was met het politiek gekonkel, dan zou er veel zijn goedge maakt.”

Zijn bespiegelingen, zijn waarnemingen hebben aan actualiteit nog altijd niet ingeboet. Alertheid is geboden. Vrijheid is niet gratis. Oorlog, haat ligt altijd op de loer en zit kennelijk in het DNA van de mensheid. Want de les uit het verleden is nog nimmer geleerd, zoals het heden bewijst.

Op 4 mei herdenken wij de doden uit al die oorlogen. We staan twee minuten stil in een jaar dat 525.960 minuten telt. Maar herdenken wij wel echt? Of doen wij alsof? Staan wij twee minuten stil omdat het zo hoort? Geven wij de doden die vielen voor onze vrijheid, die streeden tegen terreur wel de ereplaats die zij verdienen? Ik vraag het me vaak af.

In het verleden heeft de BV Nederland zich weinig empathisch opgesteld naar de slachtoffers; zich soms zelfs gevoelloos getoond voor hun verdriet. Zo werden de weggevoerde en vermoorde joden pas in 1960 genoemd bij de 4 mei herdenking. Denk ook aan de late erkenning van het politionele geweld in Indonesië vlak na de Tweede Wereldoorlog.

Herinner het weinig verheffende slavernijverleden en het late excuus.

Denk aan de weinige joden die terugkeerden uit de concentratiekampen en bij hun terugkomst nog een boete kregen vanwege het niet betalen van belasting. Soms konden zij hun eigen huis niet in omdat Nederlanders hun woning hadden ingepikt en werden verwelkomd met:

“Oh, ben jij niet vergast?”

De BV Nederland toonde zich van een harteloze kant. Inktzwarte bladzijden uit de historie. Het ‘gave’ Nederland van premier Rutte kende en kent zo zijn rafelrandjes. Je kunt het verleden niet terugdraaien maar op z’n minst kun je het verleden een waardige plek geven.

Kijk ook dichtbij huis, naar hoe weduwen van oorlogsslachtoffers werden bejegend. Ook hier was er weinig gevoel voor het leed hun aangedaan. De weduwe van verzetsman Berend Klaas Bosma, Aaltje Pieterdina Idema, bleef na de executie van haar man op 8 april 1945 in de bossen van Anloo achter met vier jonge kinderen, 16, 14, 12 en 8 jaar. Ze hield het lang vol in Nieuwolda waar haar man verraden was, maar wilde na tien jaar verhuizen naar de stad Groningen.

Maar ook hier toonde de overheid weinig mededogen. Voor een weduwe zonder baan was geen plaats in de herberg. Haar dochter gaf daarom haar betrekking als onderwijzeres in Tange Alteveer op, vond nieuw emplooi bij platenzaak Vink in de Stad, ging zelf op kamers wonen en kocht voor haar moeder een huis. Via een U bocht kon mevrouw Bosma het dorp van verraad ontvluchten. Nederland keek na de oorlog weg en strooide door zich zo hardvochtig op te stellen extra zout in de wond.

Het kan ook anders: een dag na het verschijnen van het boekje *Dorp in oorlogstijd* belde Bert Groenhagen uit Borgsweer bij mij aan. Hij had een briefje gevonden, gericht aan mevrouw Bosma. De schrijver, iemand uit Den Haag, schreef haar op 5 januari 1946:

“De geest en het karakter van uw man Berend Klaas konden de ondraaglijke last van onrecht en Duitse furie niet langer dulden. Zijn verzet groeide met de dag totdat de vijand een einde maakte aan zijn offervaardig leven. Met diepe eerbied vervult mij zijn heldenmoed en ik bied u mijn hartelijke deelneming aan bij dit zware verlies. Met trots zal ik zijn daden blijven gedenken.”

Hij ondertekent met een onleesbare kriebel. Wie was die onbekende scribent? Iemand die Bosma aan een onderduikadres had geholpen? Een verzetsman? Een celgenoot?

Naar B. K. Bosma is een plein genoemd in Nieuwolda, maar zonder duiding wie hij was. Trouwens, nergens in de gemeente Oldambt hebben straten, vernoemd naar verzetsmensen, een ondertiteling. Bij geen wordt vermeld wie die dapperen waren. Wie waren die vergeten helden?

- Wie was Cornelis Gerrit Wiegiers in Finsterwolde?
- Wie Hendrik Frans Dresselhuis en wie Jan Driegen in Nieuweschans?
- Wie Jan Poppo Nuus en Hiebo Roelf Remmers in Ganzedijk?
- Wie Geert Topelen en Luppo Stek in Drieborg?

Ik noem wat namen. Midwolda maakt het wat dat betreft helemaal bont. Daar loopt de ds. Hoekstrastraat zelfs dood.

Hoekstra werd enkele dagen voor de bevrijding in Bakkeveen geëxecuteerd, met negen anderen onder wie de kunstschilder en graficus Hendrik Nicolaas Werkman. Elke keer als ik langs die straat rij, verbijt ik mij en vraag mij af: welke ambtenaar of welke wethouder bedenkt zo iets stuitends: een doodlopende weg te noemen naar iemand die vermoord is? Het zou in mijn ogen het nieuwe college van B en W van gemeente Oldambt sieren als zij al die naar verzetsmensen genoemde straten zou herzien en de fouten uit het verleden zou herstellen. Deze mensen verdienen een passende erkenning en een plaats in ons collectief geheugen.

Naar Alexander Mattheus van Dockum is geen straat, plein of steegje in Nieuwolda vernoemd. Hij zat ook in het verzet, maar overleefde de oorlog. Hij belandde ook door verraad in het beruchte *Durchgangslager Amersfoort* en ontsnapte ternauwernood aan deportatie naar *concentratiekamp Neuengamme*. Hij kreeg difterie en werd van de transportlijst geschrapt. Maar hij zou na terugkeer in Nieuwolda nooit meer de oude worden. Zijn zoon Arnold, toen een jochie van drie, vertelt welke impact de oorlog op zijn vader en hun gezin had.

Cees Stolk geeft het woord aan Arnold van Dockum.